

Pridplata na ciju god 3 for., na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Srbiju 30, 15, 7 1/2 groša. Izlazi svake Nedjelje jednaput.

Pisma svakovećna predmeta molimo na uredništvo uputiti.
Kopirajena neprimamo.

God. I. U Kalaii

u Sridu 1870. Travnja 27.

Broj 7.

POZIV NA PREDPLATU.

Poklem naše na ovom polju dilovanje. i razvitak narodnosti, o što većem broju predplatnikah zavisi izavlja se: da će se predplata neprikidno primati na ciju godinu, t. j. od 19. ožujka t. g. do 18. ožujka 1871. g. po 3 f. a. vr., na pol 1 f. 50 nov., na četvert 75 nov., a za kuježevinu Serbsku 30, 15, 7 1/2 groša.

Uredništvo.

O ravnopravnosti našeg jezika u Subotici.*)

Što je Debrecin u Magjara, Novi-Sad u Srbalja to je kod nas Bunjevaca Subotica. Ova varoš koja se po stanovništvu, prostoru i bogatstvu svome u treću varoš Ugarske broji, nastanjena je ciglo našim praocima koji vode i danas svoje povistničko — historično — ime starosidioca, svi drugi posli su se ovde nastanili. Kad su dakle isključljivo naši oci nastanili ovu varoš, to su bez sumnje ponajviše oni i imanje ovoj varoši stekli — jer ako je u novije dobo i pribavila što varoš, to je sigurno iz onog osnovnog kapitala pribavljeno, koji su naši otcevi sami stekli. — Kako je to dakle kada su naši stari ovoj varoši toliko dobra nabavili (13,840 jutara zemlje) a pored toga i za blago naše obće mile domovine, nebrojene žrtve prinosili, sad da se to sve ni u šta ne uzima, i dica njihova ovde kao tuđini smatraju? izključujući jezik njihov iz javne uprave, odričujuć ujedno i biće — obstanka njegovog, što nećemo priznati dok je pradjedovske krvi u žilama našima, i dok nas bude

*) O ravnopravnosti jezičnoj na skoroće mo naša načela razviti. Ured.

jednog prava Bunjevka majka rodila — uvijek će nam biti drag i mijo naš maternji slavjanski jezik, ovo od oca i majke naslidjeno naravno najveće blago, niti će kokod nasvitu biti u stanju ovaj nam oduzeti, i uništiti, a najmanje oni: kojemo mi ne davno izbrali da nam ovaj štiti i unapridjuju! s toga i volimo uvijek naše dite bolje od tuđina, i uvijek se o njima staramo, a oni o nama gotovo nikako, evo imamo našu varošku višu učionu — gimnasiu — glavnu mušku i žensku za radnju škulu, više osnovnih i za dadiljište (ovoda) podignutih škula, u kojima osim po dikojih na kraju varoši — di naša dica osim svoga maternjeg jezika ni slova drugog ne razumu — i di su učitelji okolnostima primorani . . . dica na svome maternjem jeziku učiti . . . ne pridaje se, ni tumači na našim maternjim jeziku. Kod varoškog ravnateljstva takodjer ne služu se našim jezikom, niti se poslovi varoški, a ni porezui oglasi ne objavljavaju na našim jeziku, što je svakome nužno da zna — pakako je teško pojmiti na onome jeziku, koji čovik ne razumi, to onda nije se čuditi što mi u svemu natrag ostajemo, jer mlogo što bi nam tribalo znati ne doznajemo. . . Po tome smo mi kako iz javne uprave tako i iz učiona naši izključeni — i to je o nami a bez nas.

Neka niko ne pomišlja da mi zahtivamo svuda i u svemu isključljivo naš jezik da vlada, niti da se na ovome vršu svi zvanični poslovi, to niti je zakonito a ni ciljishodno. Mi želimo samo da se sve važnije stvari koje se tiču puka i obćeg posla i našim jezikom obće; ta kada naša rimskokatoličanska crkva, kojoj je latinski

zkv.h.org.rs

jezik zvaničan pridike, molitve i druge sve obće na našim maternjim jeziku, zar onda da je svitovna javna uprava manje slobodoumnija — i maćijska prema svome rođenom puku? i zar obće stvari mogu se vršiti kako valja bez prave volje, dobrog nadgleda i razumivanja svoga puka? Držimo da ne! jer kad ne bi tribalo više volje, nadzora i razumivanja, to nam onda ne bi tribalo ni varošskog predstavništva — obćine — a ni udruženja, nego bi jedan isti i zapovidao i izvršivao, a to ne može biti jer se svit o protivnoime uvirijo, od kakoje ustavna sloboda u našoj domovini, ustanovljena — od ono doba svaki gradjanin ima svoje dužnosti, i svoja prava — ova nemože uživati, a one neće znati versiti, akomu se i u njegovim materinskim jeziku neizjavljaju. Pitamo dakle imali právo naš puk zahtivati: da mu se javne stvari obće na svome maternjem jeziku? Ima, i po zemaljskom i prirodnom pravu! Kad to pravo naš puk ima, zašto plemeniti magistrat ne potruđi se tome pravu i pravičnosti za dosta učiniti? već kad vodi zapisnike u varoškom predstavništvu i gospodarskom (gazdalačkom) odseku isključljivo magjarski, radi čega uz to još i javne Oglase, Objave, Izkaze dostavlja isključljivo samo na istome jeziku, pa takovi jedan izkaz evo imamo baš prid nami, putem kojega se do znanja stavlja poštovanom stanovništvu ove varoši, u koje dobo i za koje vrime je dužan priduzetnik — koji je djuturo na sebe primijo — po varoši fenjere goriti — osvitljenje držati — i ako bi koji stanovnik opazijo: da priduzetnik svojoj obvezi za dosta ne čini, ima se isti redarstvu — policiji, odnosno kapetaniji — prijaviti, za koje će novčano oglobljen biti. Ciljbi dakle ovim izkazima bila ta: da svaki gradjanin dozna dužnosti priduzetnika i da na ove pazi — i nadgleda: podržaval se osvitljenje kako je to propisano i uglavljeuo, i ako se ne obdržava da se tome zlu doskoči. A kako da se u slučaju ne urednosti doskoči u onim krajevima, di tu uredbu nisu znali ni prošiti ni razumiti; ili može biti da su ti izkazi naminjani samo jednoj klasi ljudi picačarima, puku valja da svietlosti netriebe? on neka po tminah posereće ako je tako: onda s Bogom jednakosti, s Bogom ravnopravnosti!!! U Subotici na cvitnu nedilju 1870.

*

Domaći Poslovi.

Sabor. 6. Travnja. Grof Andrašia predsjednik ministarstva ustrojioje jednu osnovu — po kojoj bi tribalo Pešt-Budim ukrasiti, obale dunavske utvrditi i željezni most (čupria) od zadruga izkupiti — ovu osnovu je zakonodavno tilo odobrilo, i ministarstvo da zajam od 24 milliuna sklopi opunovlastilo. Obale dunavske triba tako urediti, da kako god tamo voda neizlic, i one mnoge, tamo u robam nagomilane miliune neutopi. A izkup železne čuprie nemož se već odgoditi, poklem društva toga povlastica priči živahnost prometa. Zakonodavno ticlo je ovom prigodom pokazalo: da shvatja svu onu važnost, kojom svoje misto u domovini glavni grad zau-

zimalje, obe dvie stranke su potriboću, ovog zakona zapoznale, i samo se u kakoći različile.

Travnja. 8. Pitanja mnogovrstna po zastupnici pristavljena, izdalisu na odgovor dotičnim ministarstvu, i prišavši na dnevni red odobrili su ono 27 hiljada koje su na iztočnim putu Njegovog Veličanstva našeg premilostivog kralja suvišno potrošili. Zatim o priobćenju za Magjarsko-Hrvatsku monarhiu donešeni zakona je uređeno: da se ovi u oba dva jezika rukom kraljevskom potvrđivaju — i magjarski na ovom saboru — a onaj priko rukuh hrvatska ministra i svitla Bana na njegovom saboru oglasi. A poklem su na vrhovnom kraljevskom sudu parbe u Pešti izvanredno umnožane zakonodavne kuće su ministaru pravosudja dozvolile: sudie naknadnim načinom i donle nasporiti, dok se stolovi sudski po zakonitoj naredbi konačno nepriustroje. Nemožemo dvojiti o istini izjave g. ministara, da su kod naši sudova osobe nedostatnim brojom namištjene; al s druge strane — nije tajati, da se i parbe izvanredno sporo, što javnim dakazom služi: da je kod nas već sebičnost ljubav bližnju nadjačala, i zato onom više puta zaslipljeni nevidimo štoje pravo, jel istom to gledamo, štobi ponas za sad koristno bilo.

Tkoće izkupninu vinskog desetka platiti?

U jednoj državi di su pojmovi o svojini čisti — ovako pitanje ako bi tko smio pristaviti, toga bi ljudi ismijali.

Al kod nas buna 1848 godine, koja nije zakonitom vriemena dala: sve zakonite naredbe u raznih i razgovitnih pravilah izviti, već ove istom u obćeni načelah priobćiti, tako je pojam o svojini pomela, da nikoji ljudi misle: da je i to njevo, o čemu dobro znadu da je tudje.

Tim više što ona nimačka vlada, koja je za magjarskom 1850 godine nastala, nije zakonite običaje i odnošaje smatrala, već samovoljno terete na ramena ljudi i take nametjala, koje ovi nikad nebi zakonito obvezani bili da ji nose.

N. p. kad je 1848 godine robota i desetina ukinjena, nitko nije drugo ni sanjo, već daće oni koji su prije to brime nosili, po miri u zakonodavnim tielu ustanovljenoj, novcom odbavljati. Al vlada nimačka nije gledala štoje pravo, već samo to, što je lakše, pak je glavninu u obveznice (obligatie) zemaljske upisala, i ove spajijam podilila, a da se ta glavčina izkupi, i donle dok se ova neizplati, kamata daje, jeste naredila, i nametnula na svaku poreznu forintu jednu svotu, koju je svaki moro platiti, imo ili neimo prije zemlje urbarijske, toje nepravedno bilo, al je po samovoljnoj vladi tako naredjeno i tirano.

Od kakoje nastala 1867. god. ustavna vlada, ova nastoji samovoljne naredbe smištjati, i zakonite uvadjeti, što da shodnie može činiti, odlučila je redom sve one prijašnjeg vika urbarijske ostanke ukinuti, uslic toga je 1868 godine o izkupu desetka vinskog zakon pod brojom 29. osnovala.

Po ovim opunovlasti jednog povirenika koji nastoji, medju spajijom i vinograda posednikom nagodbu uklopiti, koja ako mu nije za rukom pošla, obe stranke ustroje birovinu, koja ako pokušana nagodba nije uspjela — sudom odljući svotu, koju će posidnik po motiki ili po jutru spajiji platiti.

Od te svote načinu jednu glavninu — i tu u obveznici zemaljskoj epajiji izplatu, kamatu i krnjetak glavnine, posidnikće svake polgodine naprid s porezom u blagajnu kraljevsku plaćati, i tako za 22 godine ako muse nije prije dopadolo u veći obroci izravnati. E to dakle to je za svakog čovika vidno da izkupninu nitko drugi neće, već će svaki posidnik svoju platiti.

Tko mu se nedopada ova istina koju mi opisujemo neka svojim očima prošitje zakon kojeg su 1868 god. u broju 29, baš oni zastupnici koje ste vi u Peštu poslali doneli.

Za oto sramota nam je kad se u našem puku, još i sad taki nalaze, koji neće da viruju zakonu, u kom ni jedno slovo neće radi volje jedne ili druge občine prominiti, već slušaju na take vodje, koji ni pisati ni štiti neznanu, dakle kakono Isus u Svt. Evangjeliu veli. — Sliep slipog vodi, pa obi dvojica se u jamu strmoglave.

Ništa nas nemož prid izobraženim svitom tako nagrditi ko rasprostranjen glas: da je naša vira, da vinski desetak neće onaj tko vinograd posiduje, dakle koga bere i vino snjega pije već neznam ko drugi platiti.

Dosta je da se ovaki glas o nami prospe, i da o nami svuda sude; da za slobodu još nismo dozriali.

No ako želim ustavne slobode uživati, onda valja i ustavne slobode misao i ćutilla primiti.

Dica esape uvik daće im tko kakav poklon učiniti, dar doneti, puci ne dozriani nadajuse, da će jim one široke pustare, razdiliti, muž dozrijan zna: da je ono njegovo, što je po baštini od svojih roditeljah primio, ili štoje pravim trudom i znojom steko, a drugo da je sve tudje, na što on prava ni škramice nema — puci nedozriani su dica, a dozriani muževi, — koji znadu: da di se daje tamo se i uzima, i kad neće da dadu onda se i otima, dakle tamo neodlučiva pravo već sila, a ova danas valjada mene služi, a sutraće u drugog službu pričii, t. j. koje danas jači toga mogu sutra obsiliti — pametan čovik neće se na silu već na zakon oslonjati; a po zakonu nije ono samo pravo štoje u ruku siroma čivika, već i ono što je u ruku bogata gradjana. Dakle ja jedan lanac samo sa onim pravom posidujem, s kojim posiduje onaj svoji hiljadu lanacah.

Pravo svakom se miri po zakonu, a ne po strasti, koja veli da ono štoje mnogo otmemo, jel ako bi se ovo načelo ustanovilo, onda bi se nedokončani rat otvorio, ta ako je onim koji jedan lanac posiduje mnogo što u posidu bližnjeg vidi 1000. jutarah, jedan lanac mnogo će biti onim koji ni kuće ni kućišta neima, svakom svoje, a što nije svoje, toje tudje, a što je tudje to nije moje. A što nije moje i želim da posidujem onda to možem kupiti, e to vrilo onog iskupa, po kojem postajemo vlastnici one zemlje, onog vinograda, kojeg smo dosad ištom, posidovali, uz teret koji je zakonito na njemu ležo, tako se isto mora izkupiti lovenje, meljaja i mijanstvo.

Ministar prigleda tamnice.

Preuzvišeni ministar pravosudja gospodaru Bolto Horváth — pohodioje glavnog grada Pešte tamnice, al svoju zadovoljnost, o njevom položaju nije izrazio, premda se u ovima čovik nemože poboljšat, već lako obolit, više ovi ima pod zemljom umistjeni, i u njima prvo, mnogo ljudi nagomilani, drugo nije samo da su okrivljeni odsudjenim, već dica odraslima ponišani. A ko je to u glavnom gradu, sigurno u županialh i drugih municipialh nimalo bolje neće biti. Zalostni dokaz poremjetene na

sve strane ćudorednosti, kad one tamnice koje su prije dosta alvatne bile, sada su postale ne samo tisne već i nedostatne. Ne tajimo da je nas obća nužda pritisla tamnice ovećavat pritvarat i sporiti. Ipak velimo da se veće svote na odgojavanje mladeži žrtvuju — manje bi na tamnice tribalo, i da oni koji zakonom vladaju, većma nastoje da se krštjanski nauk u školam u srce dice usadjiva, nego na to: da se ondud izgonjava.

Kućni poslovi.

Netriba skrstit ruke. Kad razboriti čovik — nuz to ako je još izkreni Bunjevac — koji se nestidi svoje krvi, — baci jedan pogled na Bačku mora da se sažalosti. Jel vidi kako mu plemeniti rod posrće. Vidi da u plodnoj Bačkoj svaki napriduje sam Bunjevac i Šokac siromaši. Nije ni ćudo, jel od postanka njegovog niko nije hajo za njeg. Ako niko nehaja za nas nije ni dužan, trieba da se sami za sebe brinemo — Svakiće pitat kakvim načinom? Zaisto veliko pitanje al motrimo sami sebe paćemo naći odgovor u nami. Naši Bunjevci taki zli običaje imadu, da svaki tudjinac u njima njegovu propast uvidja sam on neće da zna za nju.

Prvo zurna je bolest našim narodu uplećat se u kaku god trgovinu, jel se boji da će izgubit i ono šta ima. Dobro se bojat, al je dobro i znat da bez trgovine nemože se u današnji okolnosti svita živiti. Danas kada godine tako slabo radjaju, da se jedva pojedine obitlice mogu zahranit, danas kada je porez (portia) taki velik da su se gotovo podlegli ljudi pod njim — ni mislit se neda živit brez trgovine. A drugije zli običaj kod Bunjevaca pribogato nošivo. Tudjinac kad neotice priko Subatice pridje mora se začudit svili, kadivi, i zlatu što se na Bunjevckama priliva: mora reći: da su svilu Bunjevci iznašli pa zatoje tako nosu, jel je jeftino dobivaju. Ovako se može tudjinac mislit i nekmu je prosto, — al nas mora da srce zaboli, kad pomislimo, koliko je plugova zbog svile na tavan otišlo. To znadu naši bunjevci znadu divojakah otoi pak šta bi reko kad bi ga za pito? To: Kad sav svit tako čini moram i ja! Samo ovo nije istina. Kad bi tako bilo nikad se svit poboljšati nebi mogo. Akoćemo ovako ostat, tudjim slugama će mo postati.

Osvojiće nam zemlju višt švabo, nadvladat će nas razborit Madžar. Netriba na drugog gledat, netriba se bojat ljudskog ugleda, jel su ljudi slabi — samo Boga, koji je sama jakost. Zvonimir.

NOVOSTI.

— **Svitla naša kruna** na mladjana nadvojvodu kraljevića Rudolfa gleda. On je po primeru Isusovim u svojoj 12 godini 18. Travnja velikom svećanostju prvi put se pričestio: U crkvu komarsku Sv. Josipa pratilisuga kraljevski roditelji i didovi — dvornici s Preuzvišenom Dadiljom — Barunicom Velden i služinčad — crkva je u mirisni cvitnjak pritvorena, u kojoj ga doćeka učitelj Dr. Mayer kanonik. Tom prigodom prikazano je Svete Mise posvetilište — kada je gorila ona svića skojom je kraljević krsten bio, i tako svetu pričest primio, za njim su oltaru pristupili roditelji i sestra nadvojvodkinja Gizela, pak sveto tilo pobožno uživali; na uspomenu ove ridke svećanosti o kojoj je posli podne Sv. Stipana mućenika prvostolnu crkvu s nadvojvodkinjom pohodio, dobijo je u poklon od svojih svitli ro-

ZAKON O USTAVNOJ PROMJENI USTAVA IZ 1868. GODINE, ČIJIM OGLASKA BILJEŽINA U TOLIKOPUTNI 30. NO. USTANOVljena.

ZKvH.OGORS

ditelja jedno od slonske (elefantske) kosti izrizano propeće, s Blaženom Divicom i svetim Ivanom. Neka mu dobivena milost nikad ne izgine iz srca, ta ovoće mnogo takve potribovati buduć da je pozvano sve svoje puke obljubiti, a nama neka služi na plemeniti primer kako valja svoju ducu u društveni život uvadjat.

— U nedilju 17. travnja proslavili su u Biogradu svetčanim načinom pedeset petu godišnjicu arbskog rata za nezavisnost mlade Srbije. Poslje velike smotre bio je velik doček u dvoru kneza Milana. Svetkovina je lipom razsvitom dovršena.

— U „Srbkim Narodu“ zomborski dopisnik pametno opisuje svojim sugradjanima kako da upotrijebjavaju svoje ustavno pravo veli on: Izberimo čovika s dila dosadašnji poznata, — neko ji bi samo izbirao, gdi je bolje vino da li kod „Slove“ ili kod „krune“ no čovika koji bi sa svog rada i zauzimanja na zemaljskom saboru za svoj narod, kako sebi tako i svojim biračima obraz osvitlao. Želimo o svrštku biranja gradjanec zomborske — na primer drugima pristaviti, kako valja posvidočiti da smo ustavne slobode dozriali.

— Sta nemož biti na svitu. Jedan novinar švabski poslo jedno pismo u samostan (manastir) milosrdnical (duvne) da mu pošalju 200 austr. v. ako neće a onće na nji koje kake laži pisati. Ovaj čovik davno je prodo svoje srce, sad prodaje svoju pamet, al za take skupe novec pogodiće milosrdnice slugc kripke, koji će take bez obrazne tolvadje odbiti.

— U Tavankutu u Subatički selišti jedna ženaje već triput za sopee dvojke rodila.

— U Zagrebu Hrvatski-Sabor 20. travnja je otvoren, al sjednica je zbog nedostatnosti članova odgođjena.

— Barun Kuhu, opći vojni ministar oće da za fali — to bože sotog što se njegova slobodna načela nedopadaju velikim vojničkim častnikoma. Vidiš bečvanomse nedopada štoje slobodan, a nama štoje ne slobodan! Ko bi imo volju dakle biti obći ministar!

VILAJET.

Austria. Naši priatelji. Vele daće novo ministarstvo Reihsrath, i prokrainske Diete razpustat, i nove izbore izpisat. Kojom prigodom Njeg Veličanstvo Prisvitli kralj će obći oprost udielit onima, kojisu političkim grijhom ili pogriškom okrivljeni, jel odsudjeni. Zajedno pogovarase, daće za umirenje raznih narodnosti jednu Skupštinu odličnih muževah od ovih pozvati.

Francuska. G. Rouher predsjednik Senatusa 23. Trav. Caru pristavio — nov ustav — koji će se puku na glasovanje priložiti. — Pukće 8. Svibnja po svoj Francuskoj glasovat, deset miliuna biratelja ima, car će svakim pojedino štampano pismo poslat, i na odobranje ustava pozvat.

Madrid. Španjulski Sabor ne prima osnovu zakonsku po kojoj bi se zabranilo poslanikom, drugo osim ovog dostojanstva primiti.

Varšau glavna nesrične Poljske varoš imala je jedno sveučilište, na kojim su nauke u poljskom jeziku pridavali — sad je došlo u pamet ruskoj vladi, da i ovo poslidnje gnjizdo u kojem se je poljska učenost legla pokvari, i sveučilište u rusko obrati; a one učitelje koji nisu dokolni u ruskim jeziku pouke pridavati odpusti —

nemareć kakoće oni živiti, ni kako će mladići premda ruski negovore nauke učiti, ta rusku nemože učenost, već neznanost siroti poljaka zanimati.

Italia. Mazini opet buni. U Karari je bilo bune, i krv se prolivala. U Sicilii jako se radi o tome: da ova liepa kraljevina bude sa svim nezavisna. Tamo je odaslana mnoga vojska.

Rusia. Košto jedne francuzke novine pišu Gortakov knez i kancelar ruski, priateljski opominje prusku vladu: da rišenje severna Šlesviga na dalje neodgadja; jel mož odgadjanju kakva zla posledica biti. Zbog Šlesviga jedanput je i Austria stradala.

Crna-Gora. Knez Nikola poslao je povjerenstvu, koje se je u Skadru sakupilo: da uredi pitanje o granici između Crne-Gore, i Turske, spomenicu, kojom, kako carigradski telegram od 20. trvnja javlja, razlaže svoja prava na pašnjake Veliko i Malo Brdo te moli povjerenstvo, da odluči brzo i pravično.

GAZDALUK.

Ne tajimo da je svila liepa, za kojusu ženska srca sa svim prijonila, al dužnismo pripoznati daje kudilja mnogo potriebnija: zato radostno primamo onu izjavu ministara poljodilstva: daje u Silcsiu, i u Belgium gdi kudilju znanstveno siju, strukovnjake izaslao, da svako kudiljno obavljanje prouče, i svoje vižbanje svem narodu po knjigah izjave. Ova struka poljodilstva je po Kalačani veoma obljubljen, Kalačunin misli — da ništa nema, ako koji lanac kudilje nije posio, — do sad su kudilju uvik u novu zomlju sijali, al buduć da je sve, štoje bilo ledine, već podorano uviditće: da kudilja i u mekoti radja, akoje ova kao vrtlarska pripravljena. Kalačkinje su doskora i tkale, što prave magjarice nikad nisu činile — i ovaj običaj pokazuje: da su mnoge ovdajšnje obitelji — od porikla ilirskog odpale, za pomagjarenje ovog okoliša velikeje usluge stekao, — učeni nadbiskup kalački hvaljene uspomene G. Adam Patačić — sin Slavne Hrvatske.

Vuna ove nedilje prodaja od vuno nije bila znatna samo do 300 maži su s trga (piace) odneli našinci, vune jedno i dvostrizne uz cieniu prošaste nedilje.

Cina rane.

Maža ili centa razumi se požunac po težini na funto

Staje?	Kako?	Di?	Teškoć		Vridi		Di?	Teškoć		Vridi	
			cta/fnt.	frt/kr.	cta/fnt.	frt/kr.		cta/fnt.	frt/kr.		
Žito	Bačko Banatsko	u Pešti	84	4	65	u Baji	83	5	67		
Napolica	maodkud	"	—	—	—	"	78	3	80		
Raž	"	"	78	3	33	"	76	3	20		
Ječam	"	"	68	2	75	"	66	2	53		
Zob	"	"	48	2	45	"	44	2	20		
Kukuruz	"	"	90	2	95	"	90	2	93		
Gra	"	"	—	—	—	"	—	—	—		
Proja	"	"	—	—	—	"	—	—	—		
Gorušica	"	"	1	—	6	90	"	—	—		

Visina vode Dunavske.

Pešta 25. Trav. 10' 0"

nad 0 — razte.

Požun 25. Trav. 6' 11" opada.

nad 0 — „

Ovom broju je nadostavljen jedan nadometak.

Nadometak 7-om Broju Bunjevački i šokački Novina.

Ništo o ličkim bunjevcim.

Pravi postanak bunjevacah, iz koga kolina i od koga vrimena postaju, neznam temeljito navesti, već toliko ovdje zabilježeno nalazim i iz vlastita iskustva sam nikoje potankosti crpio. — Odmah poslije Grkah i Avarah; od ovih se zadnji jedan dio pritvori u Hrvate, naseliše ponajviše bunjevci pustu Liku, a kadno bisni aziatički turci godine 1463. osvojiše Bosnu, Hrcogovinu, Liku i Krjavu, tad se naši bunjevci po bilu razprsaše.

Eno bunjevacah sa onu stranu ishijske Učke u župi Vodican, pa i u više ishijskih župah do rike Raše; — eno jih u Liču, Mrkopolju, Vrbovskom Fužine zagonu i malo da ne u kom selu županije ričke; imajih u Dalmaciji i na kvarnerskim otocim, u čitavoj krajini, gdigdi u provincijalu, u Bosnoj i Hrcogovini i Albanii pod imenom „mažari.“ — Da se potraži, bi se moglo u kranjskoj i u stajerskoj bunjevačkih plemenah naći. — Svi bunjevci obdržaše pravu katoličku viru; jedino se bunjevci u Hrcogovini, Bosni i Albanii, pa većim dilom i u Srimu, Banatu i Slavonii kadno nad njima polmisee gospodovaše, što neimaše katoličkog svećenstva izneviri, oni se pritvoriše u istočnjake. — Bunjevci izim oni na kvarnerskim otocim koji čakavski govore i Slovenski svi ostali govore pravo ikavskim jezikom. — Iz ikavskog jezika bi morao, polag moje slabe prišude postajati jezik, skojim se služi srbski narod, s kojim se hoće da se od ikavočkog kad je u viri razdvojen razdili, te jedino uz „i“ hoće da ima i „j“ drugo je sve u govoru jednako. — Ta i mi ikavci govorimo „što“ — a misto „vjera“ — „vira“ velimo. — Srbi ili ti istočnjaci su, bunjevcom u nošnji obojega spola jako srodni, oni se od šokacah (ovdi zovućih kranjacah) bitno razlikuju.

Bunjevci su ljudi bistrournni, razboriti, postojani, gostoljubivi, odvažni, dobri težaci a još bolji čobani, ćutljivi, blagi, vridni gospodari, vode pametan i stidan govor, kao pravi kršćjani bogomoljni a ridki bogogrđci. Stari su bunjevci u prva doba prid kućami, svako jutro i svaku večer boga molili, i čvrsto postili, bog sačuvaj petak i subotu, pa cilu korizmu i o mliko omrsiti. — Bunjevac je pun stalne vire, kad što poduzme ridko kad tako popušta a nikad ne ustrašeno. — Bunjevke su u svemu nalične muškom bunjevačkom spolu, umitne, radine, dobre majke i domaćeice, ukusno vezu, umitno svake tkaje i dobro šiju, sve su stidne. — Čitavo bunjevačko pleme ponešeno je za voćom i jest osobito rukopružno. —

Bunjevačko pleme u Lici i na koliko ga poznajem, većim je dilom višeg staša, crnomanjasto, smide kose, poduguljasta obraza, crnih vatrenih očijuh. —

Da je bunjevačko pleme iz Bosne i Hrcogovine postalo, da vojstva njegova nisam pritirano naveo, da je zaisto medju slavjanskim plemenim visoko, nećemi cinim štovano čitateljstvo za grih uzeti, ako ovdje što god po bližnjeg navedem.

Kuća knezovah Vladimirovićah, bila je u stara vrimena na glasu. — Knezovi Vladimirovići bijahu sve do godine 1463 gospodari Mostara i Neretve, — Radivoj knez Vladimirović zet prognanog kralja bosanskog Vlkana Nemanića, bio je oko godine 1250 namistnik „Toparh“ ali „Staathalter“ — dalmatinski, kamo je za onda i Neretva spadala, — Grga brat njegov, kadno pomamni turski čopori poplaniše one zemlje, nehtide se od-

reći katoličke svete vire, na brzu ruku što mogaše blaga sobom ponese, ostalo zakopa, te se malo po malo nastani u malom seocu Ražancu, u polnočnoj Dalmaciji sa njegovih sedam sinovah. — Ovo je prava bunjevačka obitelj, ona se tog plemena nesrami, već pod tim plemenom ponosno žive, ono nenosi sad već slavnog imena knezovah Vladimirovićah, već dično ime vitezovah i barunah Rukavinah. —

Kako se pleme Vladimirovićah u pleme Rukavinah pritvorilo radi privelikih zaslugah, koje si je ova obitelj na bojnu polju za svog kralja, i domovinu vazda milujoj stekla nesmijem propustiti, da nenapomenem.

Poslije nekoliko godinah, kako se je turska bisnoća utaložila bila, Grga uzme svoj nadžek u ruke, a torbu na muževna pleća, ode u milu svoju staru domovinu Hrcogovinu, sit se naplaka, kad ju positi, obadje zakopano blago, koliko mogaše kući ga sritno donese. — Drugi mu se put srića izneviri, prvo nego do zakopana blaga došao, ulove ga turci, udare nanj odkup i na viri ga odpušte, i radi tog što je odkup u rukavu od haljine donijo, prozovu ga Rukavina. — Grga drugi put tako jevtino neprodje, u Mostaru ga uhvate turci, ali na kolac ali tursku viru primiti, to bijaše odluka, Grga, da se mućeničke smrti oslobodi, i da se valjkada k svojoj supruzi dicit povrati, priseljen muhamedansku viru primi i udovu bulu Ožegovića za svoju supругu uze, skojom je tri sina pod imenom glasovitih Ogrčegović turakah porodio. — Iza duljeg boravljenja u ravnu Livnu odluču Grga pohoditi prvanju supругu i porodicu, što i učini, dodje u Ražanac kuda bi bio iz tamna groba uskrnuo, sve je već bilo Grgu zaboravilo. — Veselje je bilo neopisivo, srića velika, sve se je u novi blaženstveni život pritvorilo. — Sve ima svoje stanovite granice, tako i ovo nenadano veselje. — Poslije kratka vrimena postade Grga svaki dan to snuženiji, najzad očitova, da mora natrag k svojim u Livno, svi ga mili odgovori nemogašu odvratiti, dok ga najstariji sin Vukelja, da svetinju vire i uzvišeno pleme negrdi sikirom neubi.

Godine 1683 Irko Rukavina, koji iz kolina Dragičeva trećeg Grgina sina postaje naseli Bag (Carlobago), prvo 1438 god. Skrisia zvana, vlastništvo knezovah Mirković iz Paga, — sa. Podgorcim je osvojio Trnovac, Bužim, Smiljan, Smiljan, Pazarišta i Brušane god. 1686 i pomogao je arhidjakonji Marku Mesiću i generalu Herberstaju Liku i Krjavu osvojiti; — naselio je Trnovac, bio je porkulab i za znak njegovih sjajnih dilah dobio je Brušane i više počastbenih zemaljah. — Iz ovog koljena Rukavinskog išao je glasoviti general topništva Rukavina vidovogradska, koji je god. 1848 i 1849. slavno branio Temišvar, on je bio trojedne kraljevine hrvatske podkapitan. — I Mateša je Rukavina potomak Vladimirovića knezovah, on je bio podmarmarsal, vitez bojno-gradski i namistnik dalmatinski. Evo vam njegova govora u virojatnu pripisu, kog je na dalmatinski puk godine 1797 držao. „Moji dragi Dalmatinci! virnost vaša i vaša hrabrost jesu starinske vaše kriposti. — Pod krilo od obrane moga i vašega milostivnog kralja rasti će svami, svašim unicim i naslidnicim iste kriposti. Ja se ufam, ako bude potribno, da će te i vi s ostalom braćom slavnog našeg naroda, snjegovim virnim podložnicim i vašu krv proliti za obranu veličanstvo njegova slavnog pristolja, pod kojim će te biti srićni i čestiti vi i vaš porod, od poroda do poroda.“ — I ovaj je uzvišeni vitez

ikavački govorio. Rukavine su vitezovi bojnogradski, vidovogradski, Liebstadski i od, zvizde. — U ratu je francuzkom od godine 1792 do 1801 bilo iz ovog koljena 1 podmaršal, 1 major, 6 satnikah, 3 nad poručnika, 2 poručnika 1 zastavnik, 3 kadeta, 2 kapurala i 10 prosti vojnikah ukupno 30 ratobornih vojnikah, ne iz jedne već iz više kućah, ako i da izjednog sela „Trnovca“.

Stipan Pavelich.

Zombor. U ovim okružju za avtonomičnog poslanika izabran je g. Jóso Széchényi županijski varmegjski velik fiškal. Osim Nemeš-Militiča sve druge občine, osobito naša slavna varoš ladnost i nemarljivost pokazalaje, kadje tribalo bilo, da uživa ustavna prava, izpunjava katoličku dužnost pak izbira poslanika na katolički sabor. U našoj varosi priko hiljade izbornika ima, pakopt samo 39 su glase dali. Ova nemarljivost nemožese zadosta karati, koja otkriva naših gradjanah mislenje, ositjanje, volju da nisu dosta spremni i gotovi kao katolici, domorodci svoga stanja dužnost izpunjavati. Dočim bi obvezani bili, kao varošani da seljakom svitlimo, dobar primer dajemo, da nas slide, i mi misto toga sumorno svidočanstvo polazemo, da nismo zriili ustavna gradjanska prava uživati, još ni u ovoj grani, koja se najvažniji stvarih, zaklada crkveni i škulski dotica. Na kakvuse odluku izbiraju avtonomični poslanici, toje razumljivo posvuda navistito bilo.

Okolo ovoga se okreće ova avtonomična stvar.

Po 20. 1848 god. zakonu izrečeno je: „da svaka vira, tojest društvo vire ima pravo u crkvenima i škulskim stvarima samostalno uređivati. Ove iste godine izkazanaje i „Ravnopravnost svih virah“ prama domovine, koja neće ni o jednoj viri brigu nadalje nositi.

Ovi zakoni pripoznati i potvrđitisu nanovo po nagodbi skraljom 1867-ne godine učinjenoj kadse okrunijo. Od sele dakle ni nakog se oslonjati nemožemo, nema nitko pravo vladati s nami, s nasim brez nas, već nas se tiču sva ona prava, koja dosad kralj s ministarstvom uživa, sva ona katolička dobra — fonde, — koja su na crkve i na škole ostavljena, skojima sad ministarstvo skraljom vlada. S ovim važnim poslom hoćese baviti katolički sabor, gdi će biti dvi strane svitovnih, a jedna popovski poslanikah skupa s Biskupima.

Ovi svi uzdamose prosvitljenom pametju, dobrom voljom oružani prid očima hoće držati dobro crkve katoličke, pak jednodušno za dosta bitiće moćni i gotovi po zakonu, pravici, ravnopravnosti zaktivati, da kakogod laterani, kalvini, i srbliji svrhu svoji dobara i škula vladaju i uređivaju: tako i mi želimo uživati katolička prava, i na crkvenske i škulske potrebe ostavljena dobra da nam se izdadu, koja cinu imadu blizo trideset miliona forinti. Nije to šala s tolikim blagom drugi da vlada to svaki može uviditi, da nije pravo. Sad još kako tako, jerbo ministar, koji svrhu rečeni dobara katolički vlada, jest naše vire al s vrmenom može biti na misto ovoga, lutheran, kalvin, ili židov, i onda bi jedan druge vire zvaničnik gazdovo svrhu našega dobra, što bi baš tako bilo, kokanda bi židov u našoj varoši sindik gazdovo s kasom naše katoličke crkve. Kakogod ovo kod nas nebi bilo u redu, i mibise ovim protivili: tako nije pravo, da pod zaštitinstvom ministarstva kukamo mi katolici, koji jače nego dvi strane gradjanah sačinjamo, vrime bi već bilo, da

pristane ova nepravda, pak život dobiju gore spomeniti zakoni, i da nestoji samo u knjigi ravnopravnost. Na ovu odluku poslanici već izabranisu, al kadćese skupiti i ka-koće ovu želju avtonomičnu stvar podpuno udesiti, naprid nemožese znati. Po ovim se vidi: dasu oni katolici falili, koji nisu birali poslanike, na koje čeka najvažnija stvar, tojest uredjenje samouprave naše crkve i škole, nadam se da će u budućnost svaki katolik spremni biti u obavljanju ovo važnog i toliko sviestnog prava.

Matiša Matarics.

Pozdrav.

Bunjevačkih i Šokačkih novinah!

Uzklknula ravne Bačke vila
Bunjevačka iliti Šokačka,
Usried bilog Subotice grada,
Iz sve snage i grla jasnoga;
Te dozivlje narod bunjevački
I šokački sa umilnim glasom,
Da mu kaže što na srcu leži
I na duši njenoj od postanka,
Pak mu podje vako govoriti:
„Oj! narode o moj mili rode!
Odkako je rodila me majka,
Nisam s tobom nigda besedila;
Jer sam jedna vavik tugovala,
Što te gledam u tudjini samog
Usamljenog bez slavenskog roda,
Bez nauke na jeziku svome
Bez prosvite i bez narodnosti,
Već se tudjim knjigama zanimaš,
Koje će te obmanuti ljuto
I odvesti u tudjinsko jato
Odcipiti od rodjene Majke
I jezika rane materine
S kojim te je odojila majka.
Ponajviše ja sam tugovala,
Što očima tu nesreću gledim,
Da bunjevac izobraženi
U tudjina preliiva se rado,
S narodnosti tudjom se ponosi,
A svoje se na oči gled stidi.
I tako si ti u tudjoj magli
Sve do danas čamijo u mraku,
Da s i samom Bogu ražalilo
Te se evo sada smilovao,
Izbavljenje rode ti poslati
Lučom svojom tmine te lišiti,
Da osvane zora čista sjajna
Das probudi narod bunjevački,
Te da vidiš prosvitu i znake
Nove zore budućnosti tvoje
Nove zore sriće i napredka,
Da i tebe obasije sunce,
Da dobiješ osjećanje toplo

U Srijemu

Narodnosti i ponosa svoga,
Pak da i ti budeš nezavisan
U jeziku svome da se učiš
Duh i srce da izobrazavaš;
Zato odsad tugovati neću;
Jer se magla i tmina tudjinska
Sa našega poduebija slavskog
Razgonila sasvim očistila
I zvizda se ukazala sjajna
Nove zore sriće bunjevačke,
Za kojom će i sunašce jarko
Ugrijati tebe oživiti.
I zato sam evo doletila,
Da ja tebi radost moju javim
Da se zora budućnosti tvoje
Pokazala u listu novinah,
Da se jednom i ti već probudiš
Da novine tebe obaviste,
Da ti spadaš u narod Slavenski
Da se i ti Kola tog prihvatiš
Divnog kola od sto miliona
Ponajvećeg u cilome svitu.
Pak da vidiš što Slaveni rade
I kako se svi drugi Slaveni
Medju sobom i ljube i družu.
I da čuješ posloviću mudru
„Teško svakom svome bez svojega“
Pak da i ti u pomoć prizivlješ
Brata svoga najbližeg Slavena
Koji tebe prezirati neće,
Nego rado pomoći ti svojski.
I zato te eno sad zaklinjem,
Da usvojiš ti taj list novinah
Da ga slušaš što će te učiti
I na svome jeziku materujem
Kog razume i najmanje dite
Sve nauke slušaš potrebite
Koje će ti koristiti svagda.
Primi rode ti taj list novinah,
I zahvali Bogu svemogućem
Na milosti velikoj njegovoj.

Carević.

Muka.

Kazala bi mami
Al mi je sramota,
Rekla bi i čiki
Da nije grijota.
Nikad nemam mira,
Na srcu mi muka,
Ništa: ljubi, ljubi,
U grudi mi suška.

Zvonimir.